

Tvorba programu EVVO v centru ekologické výchovy

Michaela Klásková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta logistiky a krizového řízení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav environmentální bezpečnosti

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela Klásková**
Osobní číslo: **L15366**
Studijní program: **B3953 Bezpečnost společnosti**
Studijní obor: **Řízení environmentálních rizik**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Tvorba programu EVVO v centru ekologické výchovy**

Zásady pro vypracování:

1. Představte a teoreticky popište základní teze environmentální výchovy v zájmových, volnočasových a specializovaných centrech.
2. Analyzujte stávající programy environmentální výchovy ve vybraném centru s důrazem na inkorporaci environmentálních rizik.
3. Navrhněte úpravy stávajících ekologických programů, případně teze nového ekologického programu pro vybrané centrum EVVO.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] ANDREOTTI, Vanessa, Vladimír BURJAN, Jan ČINČERA, et al. Environmentálna výchova v súvislostiach. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2015. ISBN 978-80-228-2794-2.

[2] ČINČERA, Jan, Kateřina JANČAŘÍKOVÁ, Tomáš MATĚJČEK, Petra ŠIMONOVÁ, Jan BARTOŠ, Miroslav LUPAČ a Lenka BROUKALOVÁ. Environmentální výchova z pohledu učitelů. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8439-1.

[3] JICKLING, Bob a Stephen STERLING, ed. Post-sustainability and environmental education: remaking education for the future. Cham, Switzerland?: Palgrave Macmillan, 2017. Palgrave studies in education and the environment. ISBN 978-3-319-51321-8.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

RNDr. Jakub Trojan, MSc, Ph.D.

Ústav environmentální bezpečnosti

Datum zadání bakalářské práce:

3. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2018

V Uherském Hradišti dne 10. listopadu 2017

L.S.

doc. RNDr. Jiří Dostál, CSc.
děkan

doc. Ing. Pavel Valášek, CSc.
ředitel

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhajení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti ..... 15.5.2018 .....

.....
podpis studenta

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Vysoká škola disertační práce nezveřejňuje, byla-li již zveřejněna jiným způsobem.

(2) Bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnožení.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

(4) Vysoká škola může odložit zveřejnění bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce nebo jejich částí, a to po dobu trvání překážky pro zveřejnění, nejdéle však na dobu 3 let. Informace o odložení zveřejnění musí být spolu s odůvodněním zveřejněna na stejném místě, kde jsou zveřejňovány bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, již se týká odklad zveřejnění podle věty první, jeden výřisek práce k uchování ministerstvu.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3.

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k větší výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se nejdříve zabývá obecně environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou, následuje popsání mimoškolní environmentální výchovy ve střediscích a centrech ekologické výchovy a v neziskových organizacích. Další kapitola pojednává o programech environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Tím končí teoretická část práce. V praktické části se řeší metodika práce, dále jsou v kapitolách popsány základní informace o Centru ekologické výchovy Důbrava v Hodoníně, analýza stávajících programů tohoto centra a návrh nového programu, který by se mohl nabízet klientům.

Klíčová slova: environmentální vzdělávání, výchova a osvěta, centrum ekologické výchovy, ekologický výukový program

ABSTRACT

Bachelor thesis firstly deals with environmental education in general. Then it describes extracurricular environmental training in different institutions of environmental education and non-profit organizations. The next chapter is focused on programs of environmental education. This is the end of the theoretical part of this bachelor thesis. The practical part analyzes work methodology and basic information about the Center for environmental education Důbrava in Hodonín and its existing programs. It then contains a draft of a new program that could be offered to clients.

Keywords: environmental education, center for environmental education, environmental education program

Touto cestou bych ráda poděkovala RNDr. Jakobovi Trojanovi, MSc, MBA, Ph.D., za odborné vedení práce a za čas, který tomu věnoval. Ráda bych touto cestou chtěla poděkovat Centru ekologické výchovy Důbrava v Hodoníně a především Bc. et Bc. Anežce Plintovičové, za poskytnuté informace a za přátelské chování. Velké díky patří i mé rodině, pro jejich neutuchající podporu a povzbuzování.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A OSVĚTA	13
1.1 CÍL EVVO	13
1.2 OBLAST KOMPETENCE	14
1.2.1 Vztah k přírodě.....	14
1.2.2 Vztah k místu	14
1.2.3 Ekologické děje a zákonitosti.....	15
1.2.4 Environmentální problémy a konflikty	15
1.2.5 Připravenost jednat ve prospěch životního prostředí	15
1.3 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	16
1.3.1 Směry environmentální výchovy	17
1.3.1.1 Ekologická výchova.....	17
1.3.1.2 Globální výchova.....	18
1.3.1.3 Výchova pro udržitelný rozvoj	19
2 MIMOŠKOLNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA.....	20
2.1 AKTIVITY A SLUŽBY MIMOŠKOLNÍCH OBJEKTŮ EVVO	20
2.2 STŘEDISKA A CENTRA EKOLOGICKÉ VÝCHOVY	20
2.3 NEZISKOVÉ ORGANIZACE	21
3 PROGRAMY EVVO	22
3.1 ZAMĚŘENÍ PROGRAMU	22
3.1.1 Podle věku.....	22
3.1.2 Podle tématu.....	23
3.2 DÉLKA PROGRAMU	24
3.3 METODY VYUŽÍVANÉ VE VÝUKOVÝCH PROGRAMECH	24
3.4 EVALUACE PROGRAMŮ.....	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 METODIKA PRÁCE.....	28
4.1 SBĚR DAT	28
4.2 ANALÝZA DAT.....	29
4.2.1 Environmentální rizika.....	29
4.2.2 SWOT analýza	30
5 CENTRUM EKOLOGICKÉ VÝCHOVY DŮBRAVA.....	31
5.1 ZÁJMOVÉ KROUŽKY	31
5.2 AKCE POŘÁDANÉ V ROCE 2017	33
5.3 PODOBNÉ ORGANIZACE	34
6 STÁVAJÍCÍ PROGRAMY	35

6.1	EKOLOGICKÉ VÝUKOVÉ PROGRAMY PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY A 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	35
6.2	EKOLOGICKÉ VÝUKOVÉ PROGRAMY PRO 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY A STŘEDNÍ ŠKOLY	37
7	HODNOCENÍ STÁVAJÍCÍCH PROGRAMŮ	40
7.1	ENVIRONMENTÁLNÍ RIZIKA V PROGRAMECH EVVO	40
7.2	SWOT ANALÝZA	40
7.2.1	Silné stránky	41
7.2.2	Slabé stránky	41
7.2.3	Příležitosti	42
7.2.4	Hrozby	42
7.3	NÁVRHY PRO ZLEPŠENÍ EKOLOGICKÝCH VÝUKOVÝCH PROGRAMŮ	43
8	NÁVRH NOVÉHO EKOLOGICKÉHO VÝUKOVÉHO PROGRAMU.....	45
8.1	ZTRACENÉ JÍDLO	45
8.1.1	Cíl programu	47
8.1.2	Praktické příklady	47
8.1.3	Další vývoj programu.....	48
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	52
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	56
	SEZNAM OBRÁZKŮ	57
	SEZNAM TABULEK.....	58
	SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Zachovalé životní prostředí a nedotčená příroda by měly být synonymem ideálních podmínek pro život. V dnešní době tomu tak bohužel není. To by se ale mohlo změnit. Třeba právě tak, že budou zviditelněny a rozvíjeny environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (zkratka EVVO). Pro někoho neznámé slovní spojení, pro jiného je to denní samozřejmost. Čím dál více se člověk může setkat s různými nástroji EVVO v podnikové sféře, děti ve školách a školkách nebo v centrech a organizacích, v nichž se tráví volný čas. Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta by měla být součástí všech fází života. Nejlepší je ovšem začít od nízkého věku dítěte, kdy je největší možnost ovlivnění environmentálního chování a postojů k životnímu prostředí [1], [2].

Jedním z prostředků, jak předávat informace, které jsou důležité pro utváření pozitivního vztahu k přírodě a životnímu prostředí, jsou programy EVVO. Ty mohou být zakomponovány přímo ve školní výuce nebo mohou být vyučovány prostřednictvím různých center a organizací. Některé školy této nabídky rády využívají [1], [2].

Cílem bakalářské práce je popsat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu, kterou se zabývají zájmová, volnočasová a specializovaná centra. Dalším cílem je analyzovat v konkrétním centru programy EVVO a zhodnotit, zda jsou v programech včleněny environmentální rizika. Následně by měly být navrženy úpravy na zlepšení těchto programů a vyhotoven návrh na nový ekologický program, které by vybrané centrum zahrnuo do své nabídky a nabízelo svým zákazníkům.

Výběr tématu Tvorba programu EVVO v centru ekologické výchovy, byl zvolen především z pocitu, že ačkoliv je oblast environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice ustálená, není jí věnována taková pozornost, kterou by si tato oblast zasloužila. Jiným důvodem výběru byla touha přiblížit význam důležitosti environmentální výchovy, která se odehrává v jiném prostředí než ve škole. To pak mohou nabídnout zařízení, které se zabývají rozvíjením vztahu člověka k přírodě a životnímu prostředí, například pomocí programů EVVO.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části, a to na teoretickou a praktickou část. V teoretické části bude objasněn význam EVVO, jakého cíle chce dosáhnout a v jakých oblastech by se měla tato sféra výchovy, vzdělávání a osvěty rozvíjet. V první kapitole bude také blíže představena samostatná environmentální výchova, a protože se jedná o dynamický proces,

který se během let více či méně vyvíjí, tak budou zmíněny i některé její směry. Druhá kapitola bude zaměřena na environmentální výchovu v mimoškolním prostředí. Tedy to, co mohou nabídnout zájmová, volnočasová a specializovaná centra. Problematika bude přiblížena z pohledu nejvýznamnějších zástupců věnujících se EVVO, a to středisky a centry ekologické výchovy a neziskovými organizacemi. Poslední kapitola v teoretické části bakalářské práce se bude zaměřovat na programy EVVO. Ty se řadí mezi nejvyužívanější služby environmentální výchovy, které jsou nabízeny ve střediscích ekologické výchovy, centrech ekologické výchovy a v neziskových organizacích. Kapitola bude seznamovat s tezí těchto programů, pro koho jsou určeny, jaká témata mohou být osvětlována, jak dlouhou dobu může takovýto program trvat a jakými metodami jsou účastníci v těchto programech vyučováni. Posledním bodem je evaluace programů, vysvětlení pojmu, co to znamená a proč je důležitá evaluace.

Praktická část bakalářské práce se bude vztahovat ke konkrétnímu centru ekologické výchovy. Tím bude Centrum ekologické výchovy Důbrava v Hodoníně. První kapitolou v praktické části bude metodika práce, tedy seznámení se s metodami, které budou využity k získání a zpracování dat. Další kapitola bude představovat Centrum ekologické výchovy Důbrava a jeho činnost na poli environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Samostatnou kapitolou budou ekologické výukové programy, které v současné době centrum nabízí školám. Následně na to bude navazovat zhodnocení těchto programů. Především se tak bude dít pomocí SWOT analýzy. Jiné hodnocení programů bude podle toho, zda jsou v programech začleněny environmentální rizika. Více informací, proč právě programy budou hodnoceny i z hlediska začlenění environmentálních rizik, bude uvedeno v metodice práce. Z analýzy programů EVVO budou určeny návrhy na zlepšení jejich stavu. Závěrečnou kapitolou bude návrh na nový ekologický výukový program. Tento program by měl splňovat takové podmínky, aby mohl být uskutečňován Centrem ekologické výchovy Důbrava.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A OSVĚTA

Pokud by se samostatně definovala jednotlivá slova z pojednávaného oboru, první slovo environmentální, znamená vztahující se k životnímu prostředí (z anglického slova environment = prostředí, životní prostředí). Vzděláváním se myslí především proces, při kterém se získávají a upevňují vědomosti, dovednosti, postoje, přesvědčení a návyky a tím se utváří osobnost. Za výchovu je považováno záměrné působení na osobnost člověka, jehož cílem je dosažení kladných změn v jejím vývoji, ale také by se mělo jednat o osvojení existujících a žádoucích sociálních norem. Osvětou se zase rozumí speciální způsob předávání informací (např. pomocí letáků, médií, přednášek, besed), které jsou určeny jak široké veřejnosti od nejmenších dětí po dospělé, tak se zaměřují i na konkrétní skupiny. V anglicky mluvících zemích se pojem environmentální vzdělávání, výchova a osvěta překládá jako environmental education [1], [2], [3], [4], [5].

Smyslem EVVO je naučit odpovědně se chovat k životnímu prostředí, mít úctu a pokoru k fungování přírody a životu, konat občanské aktivity, které povedou k udržitelnému způsobužití na planetě. Přitom by se měla osvojit znalost a péče o prostředí kolem každého z nás a zapojit každého do ochrany přírody. K tomu, aby se tak dělo, by mělo docházet skrz kvalitní informace přístupné nejširší veřejnosti, bez ohledu na věk a vzdělání [1], [2], [3], [5].

Do oblasti EVVO spadají kromě vzdělávání i aktivity, jako je poskytování informací týkajících se životního prostředí nebo poradenství. Realizací všech aktivit se zabývají školy, střediska ekologické výchovy, neziskové organizace, centra ekologické výchovy nebo jiné vzdělávací subjekty, environmentální poradny a veřejná správa [6], [7].

1.1 Cíl EVVO

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta si klade za cíl rozvíjet kompetence, které jsou za potřebí pro environmentálně odpovědné jednání. Takovéto jednání by mělo navodit a motivovat odpovědnost jedince v zacházení s přírodou a jejími zdroji, ve spotřebitelském chování, v chování k životnímu prostředí i k člověku. Odpovědně a aktivně jednat ve prospěch svého okolí a předcházet problémům životního prostředí. Při environmentálně odpovědném jednání by se mělo využívat demokratických procesů, právních prostředků a také

fyzických a intelektuálních potenciálů jedince. Avšak samotné jednání jedince je jeho svobodným rozhodnutím. Cílem EVVO je i probudit v člověku zodpovědnost a uvědomění si svého postavení v rámci přírody a životního prostředí [8], [9].

1.2 Oblast kompetence

Kompetence neboli komplexy znalostí, dovedností a postojů jsou v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě rozvíjeny a měly by být rozvíjeny v celkem pěti oblastech. První oblastí, ve které by mělo docházet k rozvíjení kompetencí, je vztah k přírodě, druhou oblastí je vztah k místu, následují ekologické děje a zákonitosti, poté oblast environmentálních problémů a konfliktů a poslední oblastí je připravenost jednat ve prospěch životního prostředí [8].

1.2.1 Vztah k přírodě

Jednou z nejdůležitějších oblastí v oboru a ve směrech EVVO je vztah k přírodě. S touto oblastí souvisí environmentální senzitivita. Ta je charakterizována citlivostí, empatií a vztahem k přírodě a životnímu prostředí. Člověk by měl projevovat sympatie k přírodě, cítit propojenost s přírodou a měl by umět vyjádřit postavení člověka na planetě a zaujmout stanovisko k ochraně životního prostředí. Dalo by se říci, že podle toho, jaký vztah má člověk k přírodě, tím více či méně se chová proenvironmentálně [1], [6], [10], [11].

Vztah k přírodě posilňují opakující se přímé a příjemné kontakty s přírodou. Nejdůležitější je takový vztah vytvářet již v raném věku. V posledních letech se hojně mluví o lesních školkách, které jsou výborným příkladem toho, jak vytvářet pozitivní vztah k přírodě v útlém věku dítěte [1], [6], [10], [11].

1.2.2 Vztah k místu

Složitost pochopení správného významu vztahu k místu, se odráží v přístupu jeho implementace. Co se tedy myslí vztahem k místu? Je to vztah ke konkrétní lokalitě, která může být v blízkosti bydliště nebo vztah k určité přírodní lokalitě. Vztahy k místu by se měly nejlépe prohlubovat výkladem znalostí a osobními zkušenostmi s konkrétní lokalitou jedince a prezentováním kladných zážitků a očekáváním a naplňováním potřeb návštěvníků (většinou by se tak mělo dít u turistických míst). Nejúčinnějšími strategiemi k posilování vztahu jsou tzv. interpretativní programy a místně zakotvené učení. Interpretativními programy se myslí porozumění významu určité lokality přímým (např. terénní programy) nebo nepřímým (např.

naučné stezky) způsobem. Místně zakotvené učení má za cíl vzájemně propojit a využívat místní prostředí. V praxi se jedná o propojení školy, místních organizací, komunity a životního prostředí. Každá z těchto složek by měla mít z toho prospěch. Ve škole budou mít žáci lepší výsledky, místní organizace ekonomicky porostou, komunita bude mít vyšší sociální růst a životnímu prostředí se sníží ekologická stopa ze školy a organizace [1], [6], [10], [11].

1.2.3 Ekologické děje a zákonitosti

Oblast ekologických dějů a zákonitostí by měla poskytnout vysvětlení základních termínů (např. ekosystém, biodiverzita, ekologická stabilita) a procesů (např. vodní cyklus, koloběh látek). To by mělo dopomoci občanům ke kvalitnějšímu rozhodování v situacích, které budou mít vliv na životní prostředí. Měla by odůvodnit odpovědné chování občana k přírodě. Dalším cílem by měla být schopnost vidět propojování jevů a vlastního života. Ekologické děje a zákonitosti se zejména probírají v ekologické výchově [1], [6], [10], [11].

1.2.4 Environmentální problémy a konflikty

V situacích, kdy je ohroženo to, co má pro někoho nějakou hodnotu, jedná se o problém. A pokud k řešení problému existuje více názorů, jedná se o konflikt. Postoje k problémům jsou ovlivňovány jinými zájmy a hodnotami jedince. Dříve se myslelo, že stačí mít environmentální vědomí o problémech, tedy, že stačí vědět, jaké environmentální problémy sužují Zemi. S postupem času se ale ukázalo, že to už je dnes nedostatečné. Při výuce o environmentálních problémech dochází sice k environmentálnímu vědomí, ale může docházet i k nežádoucím efektům. Prvním z těchto efektů je forma předkládání globálních problémů. Je-li žákům předkládán globální problém nevhodně, mohou dojít k závěru, že problémy je ohrožují až do té míry, že hrozí v dohledné době katastrofa a není žádné řešení onoho problému. Druhým rizikem je apatie žáků, tzn. vytěsnění nebo přesvědčení se o tom, že člověk sám nezvládne víc, než nějakou jednodušší záležitost jako je např. třídění odpadu atd. Ve výuce žáků se ukázalo, že je lepší se zaměřovat spíše na environmentální konflikty, než na problémy. Se zaměřením se na konflikty se žák spíše motivuje k akci a posílí se jeho přesvědčení ve svoji vlastní působnost [1], [6], [10], [11].

1.2.5 Připravenost jednat ve prospěch životního prostředí

Jádrem oblasti u kompetence připravenosti jednat ve prospěch životního prostředí, je přesvědčení o tom, že jedinec má dostatek schopností a je odhodlán k činu. Negativem ale je,

že i když bude mít jedinec dovednosti a odhodlání, nemusí k žádné akci dojít. Otázkou tedy zůstává, jaké strategie zvolit, aby byl člověk natolik ovlivněn, že čin skutečně proběhne [1], [6], [10], [11].

Odpovědné environmentální chování, má několik složek. Za první je to takové jednání, kdy dochází k přímému styku s přírodou nebo jejími zdroji, tzv. ekomanagement. Dalším chováním je spotřebitelství. Tím se rozumí ovlivňování trhu tak, že se bude například kupovat zboží, které je označeno ekoznačkou. Třetí složkou chování je přesvědčit ostatní k odpovědnému environmentálnímu chování. Za čtvrté se člověk bude aktivně podílet na politickém životě a akcích (např. lidé budou chodit k volbám). Posledním bodem jsou právní akce (např. účast v rozhodovacích procesech) [1], [6], [10], [11].

1.3 Environmentální výchova

Environmentální výchova je poměrně mladá rozvíjející se problematika. Klade si za cíl způsobit změnu názorů, postojů a chování, především žáků a studentů, k životnímu prostředí. Směřuje tedy k zodpovědnému chování vůči životnímu prostředí. Bere do úvahy důsledek možných řešení na životní prostředí, aktivity zvyšující kvalitu životního prostředí i svoje vlastní. Jedinec by se měl naučit konat pozitivně a citlivě ve prospěch životního prostředí a svůj život žít tak, aby byl únosný životním prostředím a v souladu s udržitelným rozvojem. Přitom by měl být zodpovědný za svoje chování k ostatním lidem a k životu. Environmentálně odpovědné jednání by se mělo začlenit do každodenního života, a to nejen slovy, ale i skutky. V environmentální výchově by se měly předávat objektivní informace, inspirace a dobré příklady. Měly by se rozpoznávat hodnoty, principy a vzorce chování. Většinou podle toho, jak je nahlíženo na pojem životní prostředí, tak je potom nahlíženo na samotnou environmentální výchovu. To znamená, že pro koho je životní prostředí přírodou, bude ve výchově hledat porozumění přírodě. Pro jiného je životní prostředí komunitou, tak ten se zaměří na rozvíjení komunity apod. [1], [2], [3], [5], [6], [11], [12], [13], [14]

Počátky environmentální výchovy spadají do 70. let minulého století, kdy začalo docházet k prohlubování problémů ve vztahu člověka k životnímu prostředí. Během 80. let si některé organizace vzaly environmentální výchovu za svou. Byly to především předchůdci středisek ekologické výchovy a díky jejich úsilí se environmentální výchova začala dostávat do škol. Před tím, než se zformovala environmentální výchova, byly jejími předchůdci výchova k ochraně přírody, výchova k ochraně a tvorbě životního prostředí, ale například i skauting. Environmentální výchova, jako pojem, byl poprvé použit již mnohem dříve. Stalo se tak na

konferenci Mezinárodní unie ochránců přírody v roce 1947. V České republice se pojem environmentální výchova začal používat koncem 90. let, kdy byl uplatněn místo pojmu ekologická výchova. Pojem byl zaveden ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty ČR. Vláda tento strategický dokument přijala koncem října roku 2000 [1], [3], [5], [6], [11], [12], [13], [14], [15].

Všechny vyspělé státy mají environmentální výchovu zařazenou od předškolního vzdělávání, přes základní, odborné až po vysokoškolské vzdělávání. V České republice je dána Rámcovým vzdělávacím programem. Nejlepším možným řešením, jak by měla být environmentální výchova vyučována ve školách, je pomocí průřezového tématu, které je zakomponováno do jiných předmětů. Umožnilo by to tak propojit teoretické základy z předmětů jako jsou například biologie, zeměpis, chemie spolu s environmentálním konceptem. Prostorem výuky by měla být místa jako je les, zahrada, ovocný sad, sídliště, park, zoologická zahrada nebo zemědělské družstvo [1], [3].

1.3.1 Směry environmentální výchovy

V průběhu let se v environmentální výchově vyvinulo několik směrů, které ji dále rozvíjí, obohacují či doplňují. Environmentální výchova by měla být vnímána jako nadřazený pojem nad jednotlivými směry. Do budoucna se předpokládá další vývoj v environmentální výchově. Jedná se o dynamický proces, který je ovlivňován mnohými aspekty [5], [12], [13], [14].

Níže budou více popsány tři směry: ekologická výchova, globální výchova a výchova pro udržitelný rozvoj. Mezi další směry se řadí: hlubinná ekologie, výchova k ekogramotnosti, výchova o Zemi, spotřebitelská výchova, výchova prací, a další [5], [12], [13], [14].

1.3.1.1 Ekologická výchova

Ekologická výchova a environmentální výchova se často používají jako synonyma, jsou tedy chápána stejně. Různí autoři však každou výchovu vidí trochu jinak. Někdy je poněkud těžší rozeznat, kdy se o které výchově mluví [5], [13].

Tato výchova by měla být vnímána jako poznávání přírody, jejich zákonitostí, principů a měla by nabídnout znalosti, které povedou k tomu, že se k přírodě budeme chovat lépe a naučíme se myslet ekologicky. Je také důležité předvídat a dopředu si umět představit vlivy a zásahy, které pácháme na přírodě. Nejlepší formou, jak dospět k ochraně přírody je nauka

přímo v přírodě. Může se tak dít například prostřednictvím výletů do přírody, monitoringem vody apod. [5], [12], [16]

Ekologická výchova je sousloví, které je zaužívané, vžitě. Má u nás větší historii, proto ho nalezneme i v oficiálních názvech organizací, jako jsou střediska ekologické výchovy, centrum ekologické výchovy apod. Pro české občany je i samotný pojem ekologie srozumitelnější než pojem environment. Ovšem pojem ekologická výchova přestal vystihovat a stačit na řešenou problematiku. Nejedná se jenom o přírodovědný směr, což ekologie je, ale přesahuje tyto hranice [5], [12], [16].

1.3.1.2 Globální výchova

Směr globální výchovy vznikl v 80. letech 20. století. Jeho koncepce je založena na celoživotním vzdělávacím procesu, rozvíjení osobnosti, změně postoje z egocentrismu směrem k soucitu a empatii a porozumění problémům světa i sobě samému. Globální výchova by měla pomoci chápat svět v souvislostech, rozšiřovat obzory jednání člověka, učit ho kriticky přemýšlet, spolupracovat a hledat příčiny globálních problémů, jak se navzájem ovlivňují a propojují. K pochopení současných celosvětových podmínek, trendů a směrů vývoje by se mělo přistupovat z globálního hlediska. Poznat, že není jen jeden pohled na svět (například z pohledu věku, etnika, náboženství). Dalším cílem je uvědomit si komplexnost a provázanost systému, kdy jedna věc se projeví na všech úrovních. Pochopit vztah minulost, současnost a budoucnost přes jedince po společnost [1], [13], [17].

V globální výchově by mělo docházet k rozvoji přirozeného sebevědomí, tělesné, duševní, citové a intelektuální složce osobnosti. Při dosažení harmonie a propojení jednotlivých složek se výsledek odrazí také na planetě. Globální výchova dále přispívá k rozvoji kreativity, komunikačních dovedností a poznávání technik, které vedou k účasti na politickém a sociálním dění. Napomáhá vytvořit si vlastní vztah k přírodě. Při globální výchově se učí, že budoucnost je neznámá a my svými činy a rozhodnutími, které uděláme, ovlivňujeme nejen globální přítomnost, ale také budoucnost [1], [13], [17].

V neposlední řadě by měl vést tento směr výchovy k seznámení se s rozmanitostí kultur, společností, etnik, přitom porozumět vlastní kultuře a společnosti. To vede k vážení si rozmanitosti života a respektu jiných názorů a pohledů na svět [1], [13], [17].

Jiným cílem je pochopit a poznat pojmy, které jsou spojené s globálními problémy a umět je dát do kontextu. Příklady pojmů: spravedlnost, lidská práva, odpovědnost, mezinárodní napětí, populační růst a dopad lidské činnosti na životní prostředí [13].

V rámci environmentálního vzdělávání zaujímá globální výchova širší pohled na svět, dívá se na něj holistickým (celostním) pohledem. Přináší do něj pohled na globální problémy, které neznají hranice krajin ani regionů a tyto problémy se mohou projevit na úrovni lokální. Je tedy důležité si uvědomit vztah mezi globálními tématy a problémy na úrovni lokální [1], [13], [17].

Globální výchova se může vyučovat pomocí her, přednášek, cvičení a různými aktivitami [13].

1.3.1.3 Výchova pro udržitelný rozvoj

Na začátku prosazování výchovy pro udržitelný rozvoj stála zejména Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO). Ta v letech 2005-2014 vyhlásila Dekádu vzdělávání pro udržitelný rozvoj. To ale neznamenal, že se učitelé a teoretikové ztotožnili s tímto novým směrem, i když někteří se se svojí realizací v tomto směru našli. Přesto převládá názor, že tato výchova není podoblastí environmentální výchovy, ani ji nenahrazuje. Spíše by měla být chápána jako proces změny vzdělávání směrem k udržitelnosti [1].

Někdy se místo výchovy pro udržitelný rozvoj setkáme s označením vzdělávání k udržitelnosti. Místo cílů jsou ve výchově soubory kompetencí, které by měly být rozvíjeny [1].

2 MIMOŠKOLNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Nezastupitelnou úlohu v environmentálním vzdělávání a výchově hraje kromě školního vzdělávání i mimoškolní oblast. Ta je zastoupena především středisky ekologické výchovy (SEV), centry ekologické výchovy (CEV) a neziskovými organizacemi (NO). Ty hrají také důležitou a pomocnou roli i v začleňování environmentální výchovy do škol. Environmentální vzdělávání je žádoucí také v rámci celoživotního vzdělávání. A právě v dospělém věku mohou toto vzdělávání nabídnout střediska, centra a organizace. Kromě výše zmíněných environmentálně vzdělávacích subjektů se v České republice zabývají šířením EVVO ekologické poradny, vzdělávací střediska při správách národních parků nebo chráněných krajinných oblastí, zoologické a botanické zahrady, střediska volného času, domy dětí a mládeže a podobné subjekty, které se mohou lišit jen názvem. Směr jejich působení je ovšem stejný nebo alespoň podobný již zmíněným subjektům [7], [9].

2.1 Aktivity a služby mimoškolních objektů EVVO

Nejčastěji realizovanou činností středisek, center a organizací jsou výukové ekologické programy, především školám. Dalšími aktivitami, kterými se zabývají, je pořádání seminářů a přednášek. Děje se tak pro širokou veřejnost nebo pro klienty, kteří si objednali konkrétní seminář nebo přednášku na určité téma. Pro širokou veřejnost bývají pořádány i akce, jako jsou Den Země, Den vody, Ekojarmarky, nebo bývají nabízeny exkurze, výlety a terénní vycházky. Zejména pro děti nabízejí objekty EVVO zájmové kroužky. Jinou službu, kterou mají v nabídce SEV, CEV a NO je metodická pomoc školám. Pedagogům je poskytováno další vzdělávání v oblasti EVVO pomocí kurzů, konzultací a školením. Učí je používat pomůcky z ekologické výchovy, dávají náměty na projekty a prohlubují poznatky pedagogů z oblasti ekologie, životního prostředí, trvale udržitelného rozvoje, energetiky, odpadového hospodářství a ochrany přírody. Doplňkovými činnostmi je budování naučných stezek, vydávání knih, brožur, časopisů, letáků, tvorba učebních pomůcek, poradenské služby, pořádání besed s odborníky a pořádání brigád na ochranu přírody (např. čištění koryt potoků). Některá SEV, CEV a NO rozvíjí i myšlenku ožívování regionálních tradic a tradičních řemesel [7], [18].

2.2 Střediska a centra ekologické výchovy

Středisek a center ekologické výchovy během let vznikla spousta a nové přibývají. Hrají důležitou roli nezávislých expertních center, prosazují nové metodické postupy a zasazují se

za podporu environmentální výchovy. Jejich vizí je zlepšování vztahů lidí k životnímu prostředí a obecně vztahů mezi lidmi. Mezi nejčastěji probíraná témata SEV a CEV patří environmentální problémy a jejich řešení, témata zaměřená na životní prostředí, krajinu a živá společenstva [7], [19].

V České republice sdružuje nejvíce středisek ekologické výchovy Síť středisek ekologické výchovy Pavučina. Založena byla v roce 1996. Na počátku stálo 8 středisek, které si kladly za cíl prohloubit vzájemnou spolupráci. V současnosti sdružuje Síť Pavučina 43 středisek a za svou vizí mají vzdělávání pro společnou budoucnost lidí a přírody. Mezi tuto síť středisek se řadí i významné školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka. Lipka se řadí k největším a nejstarším organizacím v České republice, které se věnují environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě. Toto školské zařízení disponuje pěti pracovišti: Lipová, Rozmarýnek, Rychta, Jezírko a Kamenná – Vzdělávací středisko Aleše Závěského. K výhodám tohoto zařízení jednoznačně patří pobytové ekologické středisko Rychta, které dokáže zabezpečit několikadenní programy EVVO. Kromě toho, školské zařízení Lipka, vzdělává vysokoškolské studenty pro jejich pozdější práci pedagogů, kteří budou šířit EVVO dále [20], [21].

2.3 Neziskové organizace

Největší nevládní organizací (NNO) v České republice, která poskytuje environmentální vzdělávání, výchovu a osvětlu je Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Historie ČSOP sahá do roku 1979. Členové svazu projevují aktivní zájem o ochranu přírody a krajiny. To se projevuje péčí o přírodně cenná území, pořádáním přírodovědných průzkumů a mapováním, snahou o zachování druhového bohatství, péčí o zraněné a handicapované živočichy, účastí ve správních řízeních, ochraně kulturních památek a samozřejmě konáním EVVO pro děti, mládež a širokou veřejnost. Environmentální výchova se zejména odehrává za pomoci provozovaných ekocenter, zřizovaných základními organizacemi, zájmovými nebo regionálními sdruženími Českého svazu ochránců přírody [22], [23].

3 PROGRAMY EVVO

Environmentální výchova bývá zprostředkovávána třemi základními prostředky. Těmito prostředky jsou programy (nejdůležitější prostředek EVVO), informační služby a podpůrné materiály. V rámci programu mohou být zahrnuty i dva zbývající prostředky [10].

Pod pojmem program se skrývá blok aktivit, které jsou vzájemně provázané, naplňují jeden či více společných cílů a představují přirozený celek. Programy často doplňují, rozšiřují a obohacují školní výuku. Cílem je získat nové poznatky, vědomosti, zážitky, ale i pozměnit pořadí životních hodnot. Upozornit na chování člověka k životnímu prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji nebo vést ke změně konzumního stylu života [1], [10].

Ekologické výukové programy bývají zaměřeny na různé věkové kategorie, mohou být zaměřeny na jedno konkrétní téma nebo na širokou škálu témat. Mohou trvat pár desítek minut až několik let a jsou představovány různorodými aktivitami, např. hrami, přednáškami a diskuzemi [10].

3.1 Zaměření programu

Aby byly programy specifitější a rozmanitější, zaměřují se na několik cílových skupin. Mohou se dělit podle věku a různorodosti nabízených témat.

3.1.1 Podle věku

Každá věková skupina má svá specifika a vyžaduje jiný přístup. Předškolním dětem nelze vysvětlovat problematiku stejným způsobem jako studentům středních škol. Malé děti nezažijí to, co mládež a naopak. Program by byl v tuto chvíli naprosto zbytečný. Byl by ztrátou času, energie i peněz. Proto bývají programy rozděleny do vícero skupin. Tyto skupiny kopírují stupně vzdělávání ve školách. Je to jednodušší i proto, že nejčastějšími objednateli ekologických programů jsou školy [1].

Zaměření programu pro věkovou kategorii [1]:

- Programy pro mateřské školy, předškolní děti
- Programy pro žáky základní školy
  - Pro první stupeň
  - Pro druhý stupeň
- Programy pro studenty střední školy

Dalšími programy by byly programy určené pro studenty vysokých škol a dospělou populaci. Takto zaměřené programy však nebývají standardně nabízeny. Jako je tomu u programů pro mateřské školy, základní školy a střední školy. Nejdůležitějšími aspekty, proč nejsou běžně poskytovány programy pro dospělou populaci, je malý zájem a strach středisek a organizací vyučovat dospělé lidi. Programy, které jsou uskutečňovány v kategorii dospělých, jsou většinou akce ke Dni země či akce ke Světovému dni vody a různé besedy [19].

I když je program zvolen ze správné kategorie, ale příslušné vědomosti školáků a studentů nedostačují na probíranou tematiku, je nutné přizpůsobit či měnit program i v průběhu výuky. Pokud by se tak nestalo, neměl by program žádný efekt [19].

3.1.2 Podle tématu

Programy, které nabízejí střediska ekologické výchovy, ekocentra, neziskové organizace nebo jiná zařízení, mají různá tematická zaměření. Hlavními tématy programů EVVO (podle Analýzy potřebnosti a využívání environmentálních vzdělávacích center na území České republiky) jsou:

- činnost člověka a její dopady na životní prostředí
- řešení environmentálních problémů
- životní prostředí a složky životního prostředí
- krajina
- živá společenstva
- udržitelný rozvoj
- přírodní zdroje
- globální problémy životního prostředí
- ekologie jedinců a populací
- ekologická etika, etické principy
- nástroje ochrany životního prostředí
- společenské procesy a životní prostředí
- vliv prostředí na lidské zdraví
- jiné [7].

Témata programů jsou seřazena od nejvíce nabízených až po ta nejméně nabízená témata. Nejvíce zastoupenými tématy jsou činnost člověka a její dopady na životní prostředí, řešení

environmentálních problémů, životní prostředí a složky životního prostředí, krajina a živá společnost [7].

3.2 Délka programu

Environmentálně laděné výukové programy mohou mít různou časovou délku. Nejkratší program může trvat 45 minut. To je většinou takový program, který nahrazuje jednu vyučovací hodinu ve škole. Následují programy, které trvají od jedné do dvou hodin, půldenní programy (4 hodiny), celodenní programy (8 hodin) nebo několikadenní programy. U několikadenních programů bývá těžké zajistit ubytování, z toho důvodu je nejčastěji pořádají pobytová střediska environmentální výchovy. Speciálním typem programů jsou dlouhodobé, týdny až roky trvající programy, mezi které se například řadí program Ekoškola [7].

Délka programu může ovlivnit kvalitu toho, co vše bude řečeno a probráno. V kratších programech trvajících do čtyř hodin nelze většinou dané téma komplexně obsáhnout [7].

Programy EVVO mohou probíhat jednorázově, opakovaně nebo průběžně. Pokud se k programu vrací průběžně, tak jde o dlouhodobý program, který nemusí mít stanovené ukončení. Tento program zpravidla končí tehdy, kdy se například škola nebo středisko ekologické výchovy rozhodne z tohoto programu vystoupit nebo ho přestane provozovat [1], [7].

3.3 Metody využívané ve výukových programech

Většina výukových programů v sobě zahrnuje více vyučovacích metod a různých aktivit. Používané metody a aktivity dodávají výuce environmentálních programů na atraktivnosti a dokáží více zaujmout žáky a studenty. Pokud jsou programy vícehodinové, střídání aktivit a způsobu přednášení dokáže udržet pozornost déle [7], [18].

Při výuce programů se například využívá následujících metod: aktivní zapojení účastníků, řízené diskuze, skupinové práce a rozvoj spolupráce, terénní výuka, používání speciálních pomůcek, simulační hry, praktické činnosti, umělecké činnosti, zážitková pedagogika apod. Snahou těchto metod je podpořit hravost, fantazii a probudit zájem u účastníků a inspirovat pedagogické pracovníky k podobným aktivitám. Zvolené metody by měly korespondovat a podpořit vyučovaný program. Také by se měl brát zřetel na věk, početnost a jiné aspekty účastníků, kteří se daného programu zúčastňují [1], [7], [18].

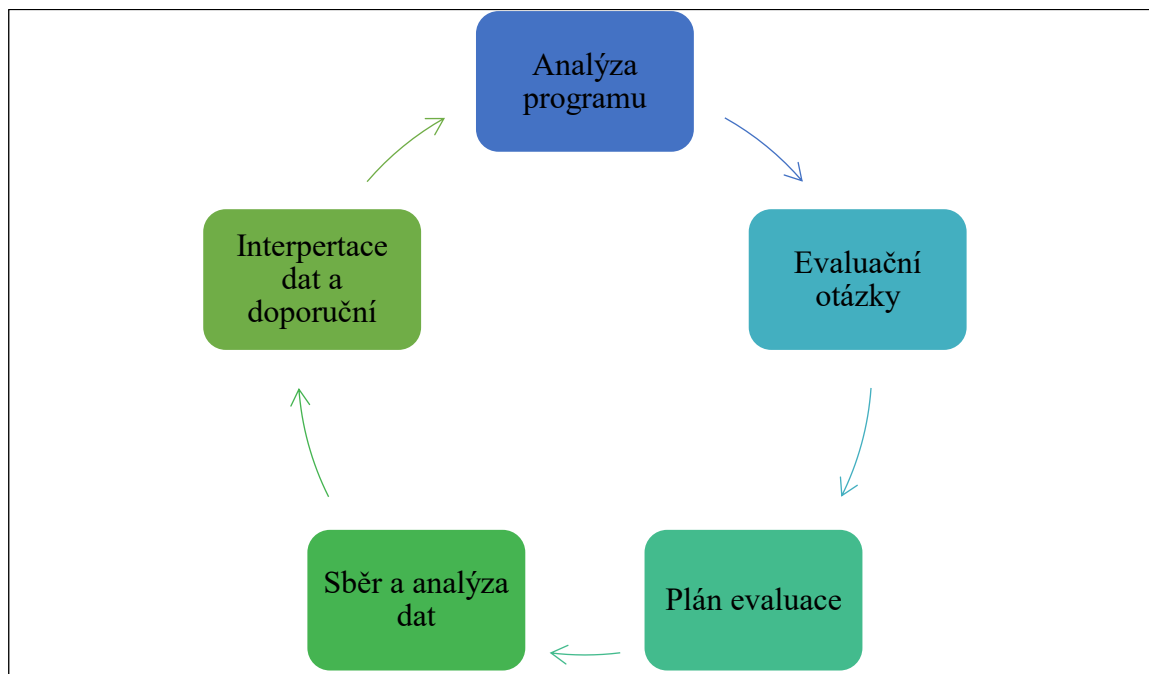

3.4 Evaluace programů

Ekologických výukových programů se ročně odehraje nespočet. Jenže ne každý takový program je kvalitní. Za slabá místa, která snižují efektivitu programu, jsou většinou považována: nepřesně vytyčené cíle, cíle, které jdou proti sobě, záměna cíle environmentální výchovy s tématem programu, nedostatečná zpětná vazba, program není v kontextu se školní výukou atd. Docílit kvalit programu pomůže správně provedená evaluace. Nestačí se pouze zeptat žáků nebo pedagogů, jestli se jim program líbil nebo nelíbil. Většina žáků bude tvrdit, že program se jim líbil, ale ve skutečnosti se jim líbí změna od klasické školní výuky. Dalším špatným evaluačním nástrojem jsou i číselné údaje. Tyto údaje hovoří o počtu akcí, které se uskutečnily v zájmových nebo volnočasových centrech za danou dobu i o počtu dětí, které se jich zúčastnily. To ovšem nemusí znamenat, že se jedná o kvalitní programy. Spíše to může poukazovat na malou konkurenci středisek. Nabízené programy nejsou příliš různorodé. Školy nevědí, jaké programy by měly objednávat. Environmentální výchovu berou spíše formálně. Často chybí zpětná vazba i zjištění, jak tomu žáci porozuměli, jaké nové dovednosti se naučili a co by programu vytkli [1], [19], [24].

Evaluací programů se rozumí proces (cyklus) kritického zkoumání programu, tzn. hodnotit teorii programu, identifikovat slabá místa a navrhnout prospěšné změny. Tento cyklus nemusí nikdy skončit a vyhodnocování se může opakovat. Evaluační cyklus názorně ukazuje Obr. 1. V první fázi, analýze programu, dochází k seznámení se s teorií programu, při čemž může nastat i takový výsledek, že program není evaluovatelný nebo by další proces neměl smysl. Druhá fáze, evaluační otázky, by měla stanovit maximálně pět otázek, na které evaluace dá odpovědi. Třetí fáze, plán (někdy také design) evaluace, odpovídá na to, jaká data se budou sbírat, kdy se budou tato data sbírat, jaké nástroje k tomu budou použity a jak se následně budou vyhodnocovat. Ve čtvrté fázi, sběr a analýza dat, dochází k pozorování programu, shromažďování dat z dotazníků, rozhovorů nebo jiných metod a následně proběhne analýza získaných dat. V poslední fázi, interpretace dat a doporučení, se zodpovídají evaluační otázky, formulují se doporučení, porovnávají se výsledky s jinými evaluacemi a s teorií programu. Samozřejmě se i diskutují výstupy z evaluace s realizátory programů. To však neznamená, že existuje pouze jedna závazná metodika, podle které by měla evaluace probíhat. A také každý evaluátor může mít jiný názor na zkoumaný program. I přesto by si měl evaluátor osvojit řadu kompetencí, být otevřený, nezaujatý a schopný myslet kriticky. Eva-

luace není pouze vědou, ale také uměním. Bez provedení evaluace by nebyly nalezeny nedostatky ekologického výukového programu, nemohla by se zvyšovat kvalita. Snaha k realizování environmentální výuky by přišla vniveč [1], [19].

Obr. 1 Evaluační cyklus [19, upraveno]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA PRÁCE

Pro praktickou část práce byla vybrána analýza programů EVVO v Centru ekologické výchovy Důbrava v Hodoníně a následně na ni navazuje návrh nového programu EVVO. Data k analýze byla sesbírána za pomoci několika metod. Získaná data byla následně zpracována. Na vyhodnocení těchto dat navazují návrhy na zlepšení stavu nabízených programů EVVO a návrh na zcela nový program.

4.1 Sběr dat

Sběrem dat za pomoci rozhovorů s pracovníky centra, pozorováním, aktivní účastí se na akcích pro veřejnost a pomocí dostupných informací na webových stránkách CEV Důbrava, byly zjištěny informace o Centru ekologické výchovy Důbrava i o nabízených ekologických výukových programech školám. Rozhovory probíhaly dvěma formami. První formou byly rozhovory, které se odehrávaly přímo v centru. Byl zvolen typ nestrukturalizovaného rozhovoru. Jedná se o takový rozhovor, kdy je přichystána buď první otázka anebo rovnou okruhy témat, na které se chce tazatel zeptat respondenta. Obsah a pořadí se vyvíjí podle sdělovaných informací. Druhý typ rozhovoru se konal prostřednictvím emailového dopisování. Pozorování probíhalo během konání dvou ekologických výukových programů. Šlo o program Pavouk, kterého se účastnily děti 2. třídy a o program Práva a povinnosti zvířat, kterého se účastnili zase studenti střední školy. Absolvováním příprav i samotnou účastí na akcích pro veřejnost a na letním příměstském táboře, došlo k hlubšímu pochopení vykonávané činnosti CEV Důbrava v oblasti EVVO. Aktivní účast proběhla jednak na akci Den Země, pořádané přímo CEV a také na akci Hurá na prázdniny, pořádané Střediskem volného času Hodonín, příspěvková organizace, Tezou Hodonín, příspěvková organizace, rádiem Jih a Tesprou Hodonín, s.r.o. Přehled všech činností s datem sběru dat je uveden v Tab.1. [25]

Tab. 1 Přehled přímého sběru dat o CEV Důbrava

Datum	Činnost
22. 3. 2017	Rozhovor
23. 4. 2017	Pomoc při akci pro veřejnost Den Země
29. 6. 2017	Pomoc při akci pro veřejnost Hurá na prázdniny
1.-14. 8. 2017	Pomoc na příměstském táboře Vikingové
6. 10. 2017	Rozhovor
10. 10. 2017	Rozhovor
20. 10. 2017	Pozorování ekologických výukových programů Pavouk a Práva a povinnosti zvířat
24. 10. 2017	Rozhovor

4.2 Analýza dat

V první části analýzy bude popisována CEV Důbrava a její činnost v oblasti EVVO. Následně budou popsány programy EVVO, které jsou nabízeny. Navazovat na to bude hodnocení těchto programů, při kterém bude zohledněno, jestli jsou do programů promítnuty environmentální rizika. Využita bude dále SWOT analýza pro všechny programy dohromady. Po tomto hodnocení budou napsány návrhy na zlepšení stavu ekologických výukových programů. Poslední část praktické části se bude zabývat návrhem nového programu, který by mohla CEV Důbrava mít ve své nabídce. Zohledněny budou i předešlé výsledky, které se zjistili pomocí SWOT analýzy.

Analýza získaných dat by mohla posloužit pro CEV Důbrava, jako nástroj k vylepšení jejího působení v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty.

4.2.1 Environmentální rizika

V programech EVVO bude hodnoceno, zda je v nich včleněno environmentální riziko. Tedy, zda program informuje nebo alespoň odkazuje na environmentální riziko, které je blízké tematickému zaměření programu. Poznávat a znát taková to rizika by měl v dnešní době každý jedinec. Jedná se o to, že namísto ujišťování, že vše je a bude v pořádku, by měl být

člověk obeznámen skutečností. Být připraven také na to, co se může stát. V programech EVVO by mohl být právě zařazen i prostor, pro vytváření si představ o environmentálních rizicích.

Během analýzy programů se budou zjišťovat nejrůznější přírodní a antropogenní environmentální rizika. A to z toho důvodu, že programy mají různé zaměření a mohou tak tedy poskytnout prostor pro široké spektrum rizik.

4.2.2 SWOT analýza

SWOT analýza byla právě vybrána z důvodu, že poskytuje široký náhled k tomu, jak si stojí stávající programy CEV Důbrava. Zhodnotí a nabídne možnosti, jak dosáhnout zlepšení. Vyhodnocením silných stránek se ukáží faktory, na kterých stojí stávající programy a na kterých se můžou postavit programy nové. Slabé stránky naopak představí to, v jakých bodech programy strádají. To však dává impuls k tomu, aby tyto slabiny byly napraveny a v případě nových programů, aby se takových skutečností vyvarovalo. V příležitostech se ukáží potenciální možnosti, které by mohly být využity k vylepšení aktuálních programů a k navržení nových programů. Zjištěním hrozeb se může ekocentrum připravit na nežádoucí jevy.

5 CENTRUM EKOLOGICKÉ VÝCHOVY DÚBRAVA

Centrum ekologické výchovy Důbrava (ekocentrum) se nachází v Jihomoravském kraji ve městě Hodonín. Je jedním ze čtyř pracovišť Střediska volného času Hodonín. Ekocentrum je umístěno v místní části zvané Bažantnice, vedle Sportovní haly Teza. Historie ekocentra započala v roce 2002 v budově bývalé mateřské školy. Cílem CEV Důbrava je rozvíjet pozitivní vztah k přírodě, rozšiřovat si znalosti o přírodě a umět ji ochraňovat. Zaměřuje se na přímý kontakt s přírodou. Služby, které nabízí CEV v oblasti EVVO, jsou ekologické výukové programy, tematické příměstské tábory o jarních a letních prázdninách, akce pro veřejnost a ekoinfocentrum, zájmové kroužky a kroužek Důbravík. Poslední zmíněný kroužek je veden v duchu lesních školek a je určen pro děti od 3-6 let. Zázemí ekocentra tvoří dvě učebny, zvířecí koutek a přilehlá zahrada. Ve zvířecím koutku jsou k vidění morčata, králíci, pískomilové, činčily, křečci syrští, osmáci degu, agama kočičinská, želvy nádherné, krajty královské a tmavé, hroznýši královští, užovky červené, oblovka, andulky a další zvířata. Na zahradě ekocentra se odehrávají některé aktivity z výukových programů nebo akce pro veřejnost. Zahrada je vytvořena tak, aby nabídla ukázkou biotopů, jako jsou např. lužní les, mokřad, step, a rybník. Dále je tam bylinková zahrádka, smyslový chodník, ježkovník, spousta stromů a keřů a dostatečný prostor na hry pro děti. Zahradu pomáhala vybudovat nezisková organizace Hnutí Brontosaurus, se kterou CEV Důbrava dlouhodobě spolupracuje. Mezi další spřátelené organizace patří Zoologická zahrada Hodonín, se kterou CEV také spolupracuje i při konání různých akcí pro veřejnost nebo nabízí přímo prohlídku ZOO pro děti z příměstského tábora. Spolupráce je navázána i spolu se psím útulkem Hodonín v rámci kroužku Pes-nejlepší přítel člověka. Samozřejmě nechybí spolupráce s městem Hodonín, které podporuje ekocentrum. Ekocentrum se v neposlední řadě podílí i na jiných akcích Střediska volného času Hodonín [26], [27], [28].

Každoročně proběhne v Centru ekologické výchovy Důbrava několik desítek programů. Kroužků se účastní několik stovek dětí a zájem se stále zvyšuje. Budova ekocentra přestává kapacitně vyhovovat, a proto by v následujících letech mělo dojít k rozšíření a stavebním úpravám objektu [28].

5.1 Zájmové kroužky

Během školního roku 2017/2018 nabízelo centrum ekologické výchovy Důbrava 15 zájmových kroužků. Mohou se do nich hlásit děti ve věku 6-15 let. Místem konání kroužků je celý areál ekocentra, kde se děti s lektorem schází v odpoledních hodinách [29].

Nabízené kroužky:

Angličtina se zvířaty – kroužek je zaměřen na rozšiřování a procvičování anglické slovní zásoby za pomoci her a konverzace s tematickou orientací na zvířata, která také i uvidí [30].

Němčina se zvířaty – kroužek je zaměřen na rozšiřování a procvičování německé slovní zásoby za pomoci her a konverzace s tematickou orientací na zvířata, která i uvidí [30].

Pes-nejlepší přítel člověka – kroužek seznamuje se základními plemeny psů, s vývojem a péčí o psy. Probíhá ukázka záchranářství s pomocí psů a je navštíven útulek pro psy [30].

Netradiční sportovní aktivity a hry – střelení z luku, vikingské šachy, pétanque, ringo, indiánský lakros, tradiční slovanské hry i netradiční a méně známé hry [30].

Mladý chovatel – v kroužku se děti seznamují se zvířaty žijícími v ekocentru, učí se základní péči o tato zvířata a přichází s nimi do přímého styku. Kroužek je určen novým uchazečům o chovatelství [30].

Chovatelský kroužek SPECIAL – kroužek je určen těm, kteří již mají absolvovaný kroužek Mladý chovatel (nebo podobný kroužek o chovatelství) a chtějí si rozšířit své znalosti [30].

Výtvarně-řemeslná dílna – rozvíjení kreativity a zručnosti, tvoření z přírodních materiálů a zkoušení nových technik čeká děti ve výtvarně-řemeslné dílně [30].

Dračí doupě – kroužek je určen všem fanouškům deskových her a fantasy světa [30].

Malý záchranář – pomocí her a simulací se děti učí poskytnout první pomoc [30].

Malý kulinář – kroužek učí děti připravovat zdravé jídlo, které potom společně ochutnávají. Dostanou spoustu tipů ze zdravé kuchyně a naučí se prostřít slavnostní tabuli [30].

Keramická dílna – v keramické dílně si může každý přijít za malý poplatek vyrobit cokoliv z hlíny nebo si přijít i pro radu a pomoc [30].

Včelařský kroužek – pod dozorem zkušeného včelaře děti poznávají včelí říši a úl. Osvojí si proces získávání medu a seznámí se s dalšími včelími výrobky [30].

Pokémoni, Gormiti a Transforměři se spojili! Biologická mise THRIHNUKAGIGUR je tu! – za nezvyklým názvem kroužku se skrývají přírodovědné a fyzikální experimenty, práce s mikroskopem a GPS navigací [30].

Malý ornitolog – děti v kroužku pozorují ptáky, uvidí jejich odchyt a kroužkování, dozví se mnoho zajímavého o ptactvu a učí se rozpoznat základní druhy ptáků žijících u nás [30].

Lyžařský kroužek – kroužek rozvíjí lyžařské schopnosti dětí, odehrává se ve Ski Parku Osvětimany v závislosti na sněhových podmínkách [30].

5.2 Akce pořádané v roce 2017

Centrum ekologické výchovy během tohoto roku pořádalo hned několik akcí pro širokou veřejnost. Kromě toho se i hojně podílelo na akcích pořádaných městem Hodonín, Střediskem volného času Hodonín nebo jinými organizacemi a firmami [29].

V roce 2017 proběhlo pět velkých akcí. Ty jsou sepsány v Tab. 2 [29], [31].

Tab. 2 Akce CEV Důbrava v roce 2017

Název akce	Datum konání	Stručný popis
Den Země – Stromy kolem nás	23. dubna	Soutěže a aktivity s tematikou stromů a lesních ekosystémů
Den otevřených dveří	18. října	Prohlídka ekocentra, představení zvířátek žijících v ekocentru
Uspávání broučků	20. října	Loučení se s podzimní přírodou, výroba broučků, lampionový průvod, prohlídka zvířátek ekocentra
Slavnost padajícího listí	22. října	Rozšiřování znalostí o přírodě, tvoření přírodních dekorací a jiné aktivity. Shledání se se zvířátky ekocentra
Živé Vánoce aneb tvořivé adventní odpoledne	17. prosince	Výroba vánočních ozdob, dekorací a malých dárečků z přírodních materiálů

5.3 Podobné organizace

Kromě Centra ekologické výchovy Důbrava, nepůsobí ve městě Hodonín žádná podobná organizace, která by rozvíjela myšlenku environmentální výchovy. Takové organizace najdeme až ve městě Kyjov, kde sídlí základní organizace Českého svazu ochránců přírody. Ve Veselí nad Moravou má sídlo základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty a VIS-Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, o.p.s. Ve městě Břeclav se nachází taktéž základní organizace Českého svazu ochránců přírody. V obci Mikulčice sídlí organizace Hnutí Brontosaurus Podluží, která má širokou působnost a rozděluje se do několika oddílů. Jeden z těchto oddílů se nachází i v obci Lužice. Hnutí Brontosaurus Podluží také spolupracuje s Centrem ekologické výchovy Důbrava. Ještě několik dalších organizací, které mají již menší působnost v předávání environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty mezi občany, se nachází v blízkosti města Hodonín. Oblast působení těchto objektů je však spíše lokálního charakteru. Jedná se například o Spolek Dúbek ve vedlejší obci Rohatec, v obci Ratíškovice se EVVO věnuje Junák-český skaut a junácký oddíl působí i v Dubňanech [32].

6 STÁVAJÍCÍ PROGRAMY

Centrum ekologické výchovy Důbrava nabízí ekologické výukové programy ve dvou skupinách. Jednak pro mateřské školy a první stupeň základní školy a také pro druhý stupeň základní školy a střední školy. Programy jsou hojně využívány školami nejen sídlícími přímo v Hodoníně, ale také z blízkého okolí. Z toho důvodu je nutná velmi brzká rezervace termínu programu. Výukový program obvykle trvá 120 minut, kdy je ještě nutné započítat i čas na přestávku. Programy se uskutečňují převážně v ekocentru, v přílehlé zahradě nebo v blízkém lese. Pokud se jedná o terénní program, ekocentrum nabízí seznam lokalit, ze kterých si klienti mohou vybrat. Po dohodě je možné programy uskutečnit i ve škole nebo jiném zařízení [33].

6.1 Ekologické výukové programy pro mateřské školy a 1. stupeň základní školy

Pro školní rok 2017/2018 bylo centrem ekologické výchovy připraveno celkem 27 programů. K tomu je navíc nabízen terénní program na zajímavé lokality v blízkosti Hodonína. Pokud by si školy nevybraly z nabídky nebo by měly svoji představu, je možné vytvořit po domluvě program speciální [33].

Nabízené ekologické výukové programy:

Jak se podzim raduje – program rozvíjí smyslové vnímání a seznamuje s tím, proč si zvířátka dělají zásoby na zimu [34].

Pavouk – program během několika pohybových aktivit či vyrábění seznamuje se životem pavouků [34].

Kde bydlí krtek – děti se během programu dozví, že život existuje i v půdě [34].

Čtyři roční období – během programu se děti metodou her a hádanek dozvídají o přírodních jevech v jednotlivých ročních obdobích [34].

Mravenčí království – program je složen ze dvou částí, kdy v první části děti čeká vycházka k lesnímu mraveništi a druhá část se odehrává v ekocentru. Program by měl rozvíjet spolupráci, vnímavost a myšlení [34].

Zvířata divoká a domácí – děti se učí rozlišovat domácí a divoká zvířata a seznamují se s jejich užitkem [34].

Co skrývá les – v programu se během vycházky plní úkoly, které jsou zaměřeny na poznávání dřevin a živočichů [34].

Přírodovědná vycházka skřítky Mecháčka – program je zaměřen na bližší kontakt s přírodou během vycházky [34].

Vodní kapka na cestách – program představuje velký a malý koloběh vody a objasňuje proč je pro nás voda důležitá [34].

Motýlí kouzla – program seznamuje s jednotlivými vývojovými stádii hmyzu a naučí děti rozlišovat denní a noční motýly [34].

Smutek v pohádkovém lese – program je orientován na problematiku odpadů a zároveň na to, jak by se měla příroda chránit [34].

Co potřebují zvířata a ptáci k životu – při programu si děti společně vyrobí krmítko pro ptáky a obeznámí se s nutnostmi, které zvířata potřebují k životu [34].

Skřítkovo jarní probuzení – děti se seznamují s přírodními ději v jarní přírodě [34].

Poznáváme ptačí život – pozorováním ptáků, jejich hnízd, vajec, peří a posloucháním jejich hlasů si účastníci prohlubují anebo i objevují nové vědomosti z ptačí říše [34].

Království včel – v průběhu programu se za pomoci aktivit děti seznamují s životem včel, s výrobou medu a prohlídnou si včelí úl [34].

Kdo kde žije – prostřednictvím programu se děti dozvídají, jakou stopu po sobě zanechávají zvířata a které zvíře je aktivní pouze v noci [34].

Co se děje v trávě – program učí během úkolů poznávat luční faunu a flóru [34].

Les – program se odehrává v blízkém lese, kde se děti seznamují s tím, jak dlouho les roste, proč je důležitý a co to jsou lesní patra [34].

Velikonoce – dětem jsou představeny tradiční velikonoční zvyky a vysvětlen jejich význam [34].

Vánoce – děti jsou během programu seznámeny s tím, jak se slavily Vánoce v historii, jaké zvyky se dodržují. Probíhá i ukázka některých zvyků, a nakonec si vyrobí dárek z přírodnin [34].

Papírování – výtvarný program, jehož cílem je vytvořit papír a seznámit se z historií výroby papíru [34].

Dotek hlíny – program obeznamuje se zásadami při práci s hlínou, s metodami jejího modelování a pomůckami, které se k modelování využívají [34].

Zvířátka ekocentra – program je zaměřen na to, aby si děti vytvořily vztah ke zvířatům. Pomocí zvířat, která jsou chována v ekocentru se děti seznámí s péčí o ně a mohou si je i pohladit [34].

Zvířátka na naší planetě – dětem jsou představována volně žijící zvířata z různých kontinentů světa [34].

Vyhynulí nebo ohrožení – proč již dnes některá zvířata nežijí nebo se jejich stav snižuje, se děti dozví během tohoto programu [34].

Domácí zvířata – děti poznávají význam hospodářských zvířat a mohou i asistovat při výrobě mléčných výrobků [34].

Živá voda – program osvětluje funkci vody v krajině, poté následuje pozorování života v rybníku na zahradě ekocentra [34].

Terénní program – možnost půldenního nebo celodenního programu v zajímavých místech města Hodonín a jeho okolí. Náročnost výletu se přizpůsobuje možnostem dětí [34].

6.2 Ekologické výukové programy pro 2. stupeň základní školy a střední školy

Výukových programů pro děti z druhého stupně základních škol a pro studenty středních škol bylo ve školním roce 2017/2018 nabízeno celkem 6. K tomu je možné dohodnout i terénní program nebo si program nechat sestavit pracovníky ekocentra [33].

Nabízené ekologické výukové programy:

Podnebné pásy – program představuje podnebné pásy, učí zařazovat faunu a flóru do jednotlivých biotů [35].

Chráněná území ČR – děti se během programu dozví, kolik je v České republice chráněných území a z jakých důvodů jsou vůbec chráněná [35].

Etologie – program poskytuje přímé pozorování zvířat. Zaměřuje se na učení a vysvětlení pojmů z etologie [35].

Práva a povinnosti zvířat – v programu dochází k poznání toho, co člověk páchá na zvířatech a jak by se měl k nim správně chovat. Studenti se dozví, co všechno se ze zvířat využívá, jak a proč probíhá pytláctví a mnoho dalšího [35].

Nápady s odpady – děti a studenti se pomocí vytváření výrobků z různorodých materiálů dozvědí, co to je odpad, jak s ním nakládat nebo jak ho jinak využít [35].

Biotopy – známé i neznámé – představení biotopů, čím se odlišují a jak se jim přizpůsobují živočichové, aby mohli v takovém biotopu přežít [35].

Terénní program – jedná se o celodenní nebo půldenní program. Variant, kam se mohou žáci a studenti spolu s lektorem vydat, je hned několik. Nabízenými lokalitami k terénnímu programu jsou: národní přírodní památka Váté písky (nachází se mezi Rohatcem a Bzencem-Prívosem), přírodní rezervace Skařiny (nedaleko obce Mikulčice), přírodní park Mikulčický luh (obec Mikulčice), chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty, národní přírodní rezervace Čertoryje, přírodní památka Osypané břehy (mezi městy Bzenec a Strážnice) a přírodní rezervace Oskovec (nedaleko obce Petrov) [35].

Pro starší žáky a studenty jsou kromě programů nabízeny i ekologické výukové lekce. Ty trvají oproti programům kratší dobu, a to 45 minut. V současnosti je v nabídce 7 lekcí. Pokud by však měla škola vlastní námět, pracovníci CEV jsou schopni takovou lekci připravit. Všechny lekce probíhají v budově ekocentra [35].

Nabízené ekologické výukové lekce:

Slunce, náš přítel – lekce seznamuje s využíváním sluneční energie jako energetického zdroje. Jsou vysvětlena pozitiva a negativa tohoto využívání energie [35].

Kdo se bojí, nesmí do lesa – žáci a studenti se obeznamují s pravdou okolo mýtů, které panují o lese, co nebezpečného můžou v lese zažít a jak se v takové situaci zachovat [35].

Ekostopa – žáci se seznamují s ekologickou stopou, kterou po sobě zanechává každý člověk. Dozví se, kolik námahy je potřeba k likvidaci takové stopy i jakým způsobem ji může každý eliminovat [35].

Jiný kraj, jiný mrav – lekce je zaměřena na poznávání různých kultur, dozvídaní se o jiných etnikách a učí se je respektovat [35].

Odkud jsou mé džiny? – výuka je zaměřena na to, kde jsou skutečně vyráběny věci, které běžně používáme. V jakých podmínkách probíhá výroba a jakým způsobem se dostávají výrobky k nám [35].

Chutně a zdravě – lekce seznamuje děti a mládež se zdravými potravinami a se zdravým životním stylem [35].

Fair trade – lekce je zaměřena na vysvětlení pojmu fair trade a dále na principy, které se musí dodržet, aby výrobku mohla být udělena značka fair trade. Přichystána je také malá ukázka takto označených výrobků [35].

7 HODNOCENÍ STÁVAJÍCÍCH PROGRAMŮ

Hodnoceny jsou ekologické výukové programy pro mateřské školy, 1. stupeň základní školy, 2. stupeň základní školy a střední školy. Jiné programy CEV v současnosti nenabízí. Hodnoceny nebudou výukové lekce, které se nabízí 2. stupni základních škol a středním školám a to z důvodu zachování stejných parametrů, které se budou hodnotit.

Hodnocení programů EVVO může sloužit Centru ekologické výchovy Důbrava k tomu, aby se zjistil stav, ve kterém se nachází a mohly se tak odstranit zjištěné nedostatky.

7.1 Environmentální rizika v programech EVVO

Programy, v nichž by byly inkorporovány environmentální rizika, existují pouze v malém měřítku. Ani jeden program není prvoplánově zaměřen na environmentální riziko. U některých programů je pouze zmínka o tomto riziku. Včlenění environmentálních rizik je velmi náročné především u programů pro mateřské školy a mladší školní věk. Seznamování dětí s riziky by mělo probíhat pouze tak, aby to děti dokázaly pochopit a nezalekly se jich. S environmentálními riziky se malé děti seznamují např. v programech Kde bydlí krtek, Vodní kapka na cestách, Smutek v pohádkovém lese, Vyhynulí nebo ohrožení a Živá voda. V prvním zmiňovaném programu se jedná o kontaminaci půdy, její degradaci a erozi. Druhý program má upozornit na environmentální riziko sucho a dále i na jiná rizika spjatá s vodou, stejně je tomu v programu Živá voda. Třetí program Smutek v pohádkovém lese, se zabývá odpadovým hospodářstvím a odpady. Ty by mohly kontaminovat půdu, vodu a vzduch, pokud by došlo k úniku nějaké nebezpečné látky. V programu Vyhynulí nebo ohrožení se mluví o ztrátě biodiverzity a co ji způsobuje. Rizika by se mohla začlenit i do programu Čtyři roční období, např. v zimě zmínit laviny a sněhové kalamity, k jaru patří povodně po tajícím sněhu, v létě dochází k extrémním suchům apod. Do programu Les se dají zařadit např. požár, sucho, vichřice a podobná rizika, která ohrožují les. Větší děti a studenti středních škol se s environmentálními riziky setkají v programu Nápady s odpady, kde jsou obeznámeni s tím, co takový odpad může v přírodě způsobit [33].

7.2 SWOT analýza

Podle SWOT analýzy, která byla implementována na poskytovanou programovou nabídku CEV Důbrava, byly zjištěny silné stránky, slabé stránky, příležitost i hrozby této nabídky. Na Obr. 2 je znázorněna zmiňovaná analýza.

Obr. 2 SWOT analýza ekologických výukových programů CEV Důbrava

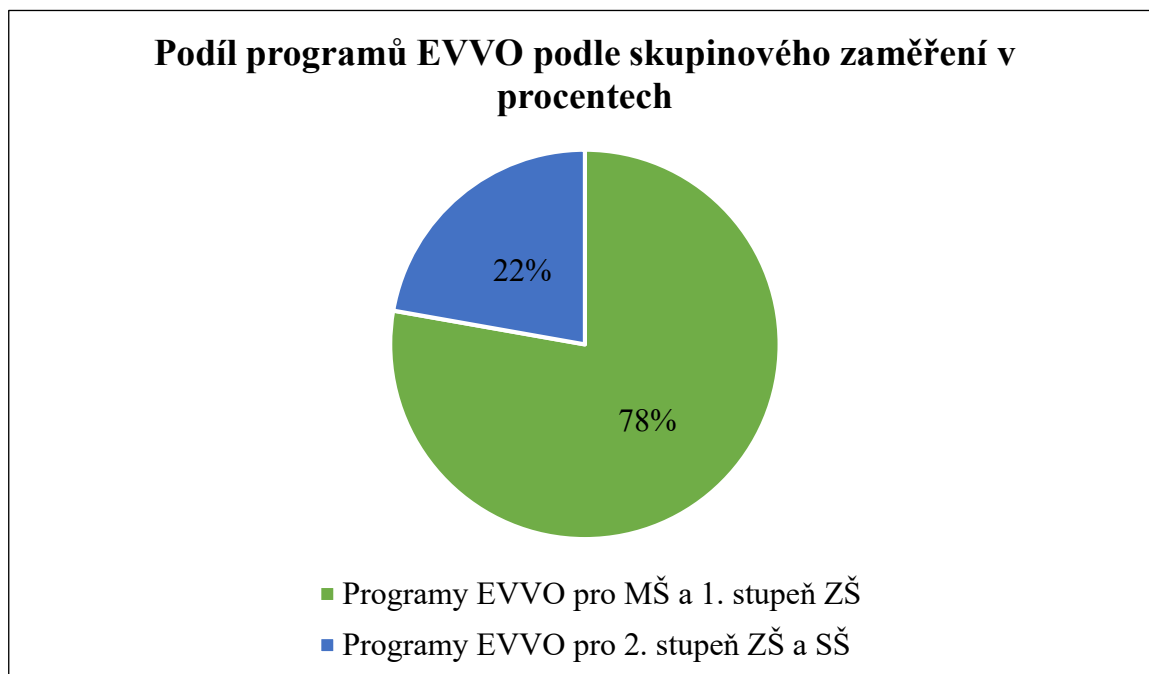
7.2.1 Silné stránky

Mezi silné stránky, o které se lze opírat a které by měly být zachovány i do budoucna, se řadí: rozmanitost ve střídání aktivit během programu, přátelské prostředí, v němž jsou programy pořádány a zakomponování zvířat, která v ekocentru žijí, do programů (např. program Zvířátka ekocentra nebo Etologie). Za další silnou stránku lze považovat i využívání zahrady a jejich prvků, a to např. v programech Biotopy-znamé i neznámé nebo v programu Živá voda, při kterém je využito rybník na zahradě ekocentra. Podobně je využíván i blízký les, např. v programech Mravenčí království, Les a Co skrývá les. Jiným pozitivem je malá konkurence center ekologické výchovy nebo podobných objektů nabízejících programy EVVO. CEV Důbrava se tak nemusí obávat, že by neměla komu své služby nabízet. Tematické zaměření programů je různorodé, navíc se vyskytuje možnost programů na přání.

7.2.2 Slabé stránky

Za slabé stránky je považována nevyváženost nabídky v poskytovaných programech EVVO. Převažují především nabídky se zaměřením pro předškoláky a mladší školní věk tzn. mateřské školy a 1. stupeň základní školy (dále jen MŠ a 1. stupeň ZŠ). Pro 2. stupeň základních škol (dále jen 2. stupeň ZŠ) a středních škol (dále jen SŠ) je nabídka programů více omezená. Tuto skutečnost lze vidět i na Obr. 3. Mezi slabou stránku se považuje i rychlá obsazenost

termínů programů. Pokud si škola nezajistí termín ekologického výukového programu v dostatečném předstihu, nemá šanci se takového programu účastnit. Kapacita ekocentra není tak velká, aby stihla vyhovět všem objednavatelům programů.

Obr. 3 Graf podílu programů EVVO nabízených CEV Důbrava podle skupinového zaměření v procentech

7.2.3 Příležitosti

Příležitostmi, které by mohly do budoucna zlepšit nabídku, jsou vytvoření nových programů. Mělo by se jednat především o takové programy, které nabídnou nová témata. Příležitostí by mohla být i plánovaná přístavba a rekonstrukce ekocentra. To by s sebou mohlo přinést větší možnosti v počtech realizovaných programů. Ovšem za předpokladu, že by se zvýšil i počet lektorů ekocentra. Momentálně ekocentrum zaměstnává dva lektory, kteří jsou již naplno vytíženi. Mezi další příležitost, která by mohla obohatit Centrum ekologické výchovy Důbrava, patří rozšíření programů pro jiné skupiny, než kterým se programy nabízí dnes. Jinými skupinami se myslí například učitelé, kteří by získané vědomosti uplatňovali dále ve své praxi.

7.2.4 Hrozby

Za hrozbu může být považována nová konkurence, která by přišla s obdobnou nabídkou. Pro centrum Důbrava by to značilo úbytek klientů a práce. Zatímco pro objednavatele programů by to byla výhoda. Naskytla by se tak větší možnost ve výběru programů. V širším měřítku

by se za hrozbu dalo považovat to, že se s tématem a cílem programu nebude více pokračovat a nebude se tak rozvíjet to, co bylo programem představeno. Tento problém je způsoben tím, že spousta škol si myslí, že účastí na programu mají splněno představení daného tématu. Přičemž tomu tak vůbec být nemusí. Problémem je i nepropojenost tématu programu s vyučovanou látkou na škole.

7.3 Návrhy pro zlepšení ekologických výukových programů

K vylepšení stávajících programů EVVO je doporučeno kladení většího důrazu na zakomponování environmentálních rizik. Ty jsou v současné době docela opomíjeny. Situaci by mohl vylepšit i samostatný nový program, který by se věnoval určitému riziku. Například by bylo vhodné seznamovat účastníky s environmentálními riziky, jako jsou povodeň a sucho. Jedná se totiž o lokální rizika, která Hodonínsko sužují. Mohlo by se jednat i o terénní program, který by se konal přímo u řeky Moravy. Ta v historii několikrát zaplavila část Hodonína a potrápila i okolní obce. Opačným extrémem k povodním je již zmiňované sucho. To je dáno polohou Hodonína, který patří k nejteplejším a nejsušším oblastem v České republice. Mimo to, je právě environmentální riziko sucho dnes aktuálním tématem u nás i ve světě.

Co se týče zaměření programů podle skupin, je nabídka nevyrovnaná. Bylo by tedy přínosné, rozšířit nabídku pro žáky 2. stupně základních škol a středních škol. Zcela chybí programy pro dospělou populaci obyvatel, což nekoresponduje s vizí environmentální výchovy, která by měla být součástí celoživotního vzdělávání. V programové nabídce nejsou zohledněny ani programy pro učitele. Ekocentra by měla poskytovat vzdělávání i učitelům. Nabídka ekovýchovných programů by mohla být dále rozšířena pro firmy. Jedná se o moderní prostředek, který firmy objednávají pro své zaměstnance z důvodu rozšíření povědomí o EVVO a vidí to jako vizi firmy do budoucna. Programy jsou navíc pro zaměstnance jakým si teambuildingem. Takové programy by navíc přinesly Centru ekologické výchovy Důbrava vyšší finanční prostředky.

Témata programů by mohla být například rozšířena o tradiční život na Slovácku. Ten by poukazoval na to, jak žili naši předci, i s ukázkou tradičních řemesel, výrobků a folklóru atd. Takový program by měl v člověku probudit pocit hrdosti. Měl by naučit vážit si věcí, poznat historii svých předků a dovést k zamyšlení, že i s málem, které člověk měl, se dalo vyžít. Námětem na jiné téma by mohla být těžba uhlí (lignitu) a ropy na jižní Moravě. Jedná se

zase o téma, které má lokální charakter. Do tohoto programu by se dala zařadit environmentální rizika, jako je kontaminace vod, půdy a ovzduší. Jinou variantou tématu by mohl být globální problém týkající se nadměrného využívání zdrojů, v tomto případě fosilních paliv.

8 NÁVRH NOVÉHO EKOLOGICKÉHO VÝUKOVÉHO PROGRAMU

Pro samotný návrh nového programu EVVO, bylo vymezeno několik bodů, od kterých se návrh odvíjel. Tyto body byly stanoveny po rozhovoru s pracovníci ekocentra. Doporučeno bylo následující:

- Aby nový program nebyl zaměřen na cizokrajná zvířata. Programy splňující tento požadavek nabízí Zoologická zahrada Hodonín a spolu s Centrem ekologické výchovy si vychází navzájem vstřícně. Ekocentrum se navíc snaží zaměřovat své programy na zvířata, která běžně žijí v našich přírodních podmínkách.
- Neměl podobné téma, jaké již nějaký program ekocentra nabízí.
- Byl především uplatnitelný pro starší žáky a studenty středních škol [33].

Ze zjištění, které vyplynulo z analýzy programu, a sice že není v nabídce program pro dospělé, pro firmy a pro učitele, bude vyhotoven nový program vhodný i pro ně.

8.1 Ztracené jídlo

Nový program je zaměřen na seznámení se s problémem, který se týká nadměrného plýtvání potravin a také na možnosti, jak tomu předejít. Každým rokem se v Evropské unii vyhodí okolo 89 milionů tun jídla. Tento problém má dopad na ekonomickou, sociální a samozřejmě ekologickou oblast. Zbytečným vyřazováním jídla se začíná již v zemědělství. Nároky obchodních řetězců na estetické standardy ovoce, zeleniny a jiných plodin, jsou příliš vysoké. To znamená, že jsou dány přesné parametry (např. barva, tvar, hmotnost), které musí jednotlivé druhy ovoce a zeleniny splňovat. Pro zemědělce z toho vyplývá, že část své úrody vůbec neprodají a putuje rovnou na krmivo pro zvířata, na skládky nebo se nechá na poli a zaoře se. Zemědělce to nutí vysazovat ve větším množství, aby alespoň něco prodali. Dalším problémem ve zbytečném plýtvání je sekce výroby. Zde dochází ke špatnému zacházení a skladování potravin, nebo se vyrobí více, než si nakonec odběratel vezme. Tyto potraviny, pokud nejsou prodány v době jejich bezpečné konzumace, se vyhodí. Během přepravy také dochází k tomu, že potraviny se poškodí natolik, že již nejsou požitelné a bezpečné pro lidské zdraví. V obchodech zase dochází k tomu, že se vyhazují potraviny s poškozeným obalem, nebo mají obchody příliš velké zásoby, které nestačí prodat apod. K vyhazování jídla dochází i v domácnostech. Děje se tak proto, že si lidé neplánují nákupy předem. Nakoupí tak zbytečně mnoho věcí, a nestačí to spotřebovat. Nebo při vyskladňování nákupu

dají často nově koupené potraviny do přední části a ty dříve koupené upozadí a zapomenou se na ně. Dalším problémem je nesprávné porozumění termínů jako jsou: spotřebujte do a minimální trvanlivost. Také se nevyužívá vše, co je možné zkonsumovat. Zejména u zeleniny a ovoce. Obrovské množství jídla se vyhazuje i v pohostinství. Například z důvodů nesených porcí, které byly dopředu navařeny anebo z důvodu přísných hygienických nároků. Těmito informacemi by měl být objasněn záměr nového programu. Vysvětleno, co se myslí názvem programu a s jakou problematikou se budou účastníci seznamovat [36].

Poté by měl program dát odpovědi na to, proč není správné plýtvat jídlem, vyhazovat ho a co to způsobuje za problémy. Vhodnou aktivitou by byla diskuze a zamyšlení se nad touto problematikou. Odpovědi účastníků by se zapisovaly na tabuli a společně by se nad tím diskutovalo. Očekávají se odpovědi typu: chudí lidé nemají co jíst, lidé si neváží věcí, zbytečně utracené peníze za něco, co nespotřebujeme, zbytečně se využívají zdroje energie a vody, na skládce vznikají při rozkladu skleníkové plyny a další podobné odpovědi. Z diskuze nad odpověďmi by se měly vyvodit problémy, které vznikají nadměrným plýtváním jídlem. Jedná se třeba o problémy globální. Jsou to např. potravinový problém a hlad ve světě, nadměrné využívání vody a půdy, a na to navazující další problémy.

V další části by měl program seznamovat a motivovat jakým způsobem se množství vyhozeného jídla dá redukovat. A to jak v možnostech jedince, tak i obchodů a celé společnosti. I v tomto případě může proběhnout diskuze. Závěrem by mělo být zjištění, že pokud bude poptávka po neestetických kusech ovoce, zeleniny a jiných plodin, prodávající obchody začnou kupovat od zemědělců i tyto kusy a začnou je nabízet ve svém sortimentu. V diskuzi by měla zaznít i možnost dávání potravin, které by se jinak vyhodily, do potravinových bank a charitám. Účastníci programu by se měli dozvědět o sdílených ledničkách, paběrkování atd. Činností, která by ukázala, jak se správně zachovat, abychom i my sami přispěli ke snížení vyhozeného jídla, by mohla být ukázka skladování potravin a vaření ze surovin, které by jinak skončily v koši. Do vaření by se měli zapojit všichni účastníci. Následovat by měla ochutnávka jimi připraveného jídla.

Posledním bodem by mohlo být představení organizací, které vykonávají činnost, jenž upozorňuje na zbytečné plýtvání jídlem a snaží se tuto situaci změnit. V Česku je to například organizace Zachraň jídlo [37].

8.1.1 Cíl programu

Hlavním cílem programu Ztracené jídlo je seznámit účastníky s problematikou vyhazovaného jídla, naučit se vážit si toho, co máme a umět nakládat s jídlem tak, aby se zbytečně nevyhazovalo. V případech, kdy budou účastníky programu učitelé, by dalším cílem mělo být, aby své poznatky přenesli do výchovy a vzdělávání žáků. Například do hodin praktických činností, které se vyučují na základních školách, kde by mohlo proběhnout vaření z ingrediencí, které by se jinak vyhodily.

8.1.2 Praktické příklady

Na začátku programu by mohla proběhnout ukázka esteticky vypadajících kousků ovoce a zeleniny a zároveň i ukázka těch kousků, které nesplňují parametry obchodů. Pro představu jsou některé kusy zeleniny a ovoce zobrazeny na Obr. 4. Účastníci by si měli mezi těmito kousky zvolit ty, které by si sami koupili. Potom by se mělo účastníků zeptat, proč si vybrali zrovna tento kus. Nakonec by proběhla ochutnávka všech (esteticky i neesteticky vypadajících) kousků ovoce a zeleniny. Účastníci by při tom přišli na to, že je jedno, jaký má zelenina či ovoce tvar nebo barvu, protože chuťově jsou stejné. Tato aktivita by mohla být nahrazena i úkolem, ať každý nakreslí jablko (případně mrkev nebo nějakou jednodušší zeleninu nebo ovoce). Následovala by otázka, z jakého důvodu obrázek takto nakreslili a co je špatného (dobrého) na takovém tvaru ovoce nebo zeleniny. Většina lidí se totiž snaží nakreslit pravidelný tvar, který je většinou propagován všude kolem nás a který nabízí i obchody.

Obr. 4 Ukázka estetických a neestetických kusů ovoce a zeleniny

Další aktivita, která je zmíněna i výše, je vaření. Jedná se o ukázkou přípravy jídla, která přiblíží, jak využít např. staré pečivo, zbytky z ovoce a zeleniny apod. Recept by měl být jednoduchý a docela rychlý, neboť času v programu mnoho není. Dobrým příkladem je recept na pesto z mrkvové natě. Na přípravu je potřeba nat' z mrkve, semínka (případně oříšky), olej, česnek, citronová šťáva, sůl, pepř, bylinky a voda. Postup je následující: do mixéru se otrhají umyté listy z natě, přidají se semínka nebo ořechy, stroužek česneku, pár kapek citronové šťávy, sůl, pepř, bylinky a pár kapek oleje a vody (následně můžeme přidat množství podle toho, jak moc si přejeme mít pesto řidké). Vše se rozmixuje. Pesto se namaže na chleba. Praktickou ukázkou účastníci uvidí, jak lehké je začít s omezováním ve vyhazování jídla [38].

8.1.3 Další vývoj programu

Navrhovaný program by měl být také otestován přímo v praxi. Během programu by se měly zapisovat všechny nedostatky, na které se během výuky přišlo. Přívětivé by dále bylo, kdyby účastníci programu nakonec dali dostatečnou zpětnou vazbu. Pro to, aby se program Ztracené jídlo zařadil mezi kvalitní programy se všemi náležitostmi, by měla proběhnout evaluace, která je popsána v teoretické části práce. Tento program by se mohl rozšířit o další aktivity, které by z programu mohly udělat dlouhodobější záležitost. Jednou z aktivit, která by

rozvívěla tuto myšlenku dál, je např. aktivní zapojení do paběrkování, tedy posklizňové práce, při které se sbírá to, co by jinak zůstalo ležet na poli bez využití.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednávala o tématu Tvorba programu EVVO v centru ekologické výchovy. Cílem bylo analyzovat programy EVVO konkrétně v Centru ekologické výchovy Důbrava v Hodoníně. Data o ekocentru a jeho programech byly zjišťovány pomocí rozhovorů s pracovníky ekocentra, z webových stránek, na které odkazovali pracovníci, pozorováním a aktivní účastí na pořádaných akcích. Získané informace byly dále analyzovány zejména z hlediska zakomponování environmentálních rizik v jednotlivých programech. Celková nabídka programů byla hodnocena metodou SWOT analýzy.

Vyhodnocením bylo zjištěno, že je jen málo programů, které v sobě nesou rysy environmentálních rizik. Z celkových 35 programů, které CEV Důbrava nabízela ve školním roce 2017/2018, neslo pouze 6 ekologických výukových programů v sobě informaci nebo odkaz na environmentální riziko. Jednalo se o rizika sucho, kontaminace půdy, vody a ovzduší, erozi a degradaci půdy, rizika spjatá se ztrátou biodiverzity a s odpadovým hospodářstvím. Bylo navrženo, jaká rizika by se dala zakomponovat do stávajících programů.

Metodou SWOT analýzy byly mezi silné stránky zařazeny tyto skutečnosti: střídání aktivit během programů, přátelské prostředí, využívání zahrady, zvířat ekocentra a blízkého lesa v rámci programů, malá konkurence jiných ekocenter. Poslední silnou stránkou je také poměrně široká nabídka různých témat programů. Naopak slabou stránkou je nerovnoměrná nabídka v rámci věkových skupin. Převládají programy pro mateřské školy a 1. stupeň základní školy. Pro 2. stupeň základních škol a středních škol je daleko menší nabídka. Za slabou stránku se dá považovat i malá kapacita ekocentra. To znamená, že počet vykonaných programů by mohl být daleko vyšší. Zvětšení prostorů ekocentra tak řadíme k příležitostem. Příležitostí ke stávající nabídce je i její rozšíření o jiné tematické okruhy. Do budoucna by bylo také dobré nabízet programy pro dospělé, pro firmy a pro učitele. To, co by mohlo ohrozit stávající programy, je nabídka programů od nově vzniklých konkurencí. Hrozbou také je další nerozvíjení se a nepropojenost tématu programu ve školách. V tomto případě dochází jen k částečnému ukotvení znalostí, se kterými se žáci v programu seznámí. V reakci na provedenou analýzu bylo dáno doporučení na zlepšení.

Posledním bodem bakalářské práce byl návrh nového programu. Tento program byl navržen po vymezení základních bodů, které byly stanoveny na základě rozhovoru s pracovníci CEV Důbrava. Návrh také reaguje na zjištění, že chybí programy pro dospělé, pro učitele nebo pro firmy. Nový navržený program nese název Ztracené jídlo. Jedná se o oblast zbytečně

vyhazovaného jídla v důsledku špatného skladování, neochotě obchodů prodávat neesteticky vypadající ovoce a zeleninu atd. Program by měl účastníkům přinést osvětlení problematiky a naučit je správně zacházet s potravinami.

Zjištěná fakta v bakalářské práci jsou dále uplatnitelná pro CEV Důbrava. Ekocentrum by se mohlo pro rozšíření nabídky v příštích letech řídit výsledky analýzy a návrhy, které jsou více popsány v práci. Nový program by mohl být dále převeden do praxe.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANDREOTTI, Vanessa, Vladimír BURJAN, Jan ČINČERA, et al. *Environmentálna výchova v súvislostiach*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2015. ISBN 978-80-228-2794-2.
- [2] JICKLING, Bob a Stephen STERLING, ed. *Post-sustainability and environmental education: remaking education for the future*. Cham, Switzerland?: Palgrave Macmillan, 2017. Palgrave studies in education and the environment. ISBN 978-3-31951321-8
- [3] BEČVÁŘOVÁ, Ivana a Irina Alexandrovna SOLOSHYCH. *Metodologie environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 116 s. ISBN 978-80-87472-45-3.
- [4] MÁCHAL, Aleš a Josef HUSTÁK. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. 2., upr. a dopl. vyd. Brno: Rezekvítek, 1997. Hrách na zdi (Rezekvítek).
- [5] MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: (metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy)*. Brno: Rezekvítek, 2000, 208 s. ISBN 80-902954-0-1.
- [6] ČINČERA, Jan, Kateřina JANČAŘÍKOVÁ, Tomáš MATĚJČEK, Petra ŠIMONOVÁ, Jan BARTOŠ, Miroslav LUPAČ a Lenka BROUKALOVÁ. *Environmentální výchova z pohledu učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8439-1.
- [7] KULICH, Jiří, Dita GOLLOVÁ, Pavel ČINČERA, Miroslav LUPAČ, David KUNSSBERGER a Jan ČINČERA. *Analýza potřebnosti a využívání environmentálních vzdělávacích center na území České republiky: Závěrečná zpráva*. 2009, 169 s.
- [8] BROUKALOVÁ, Lenka a et al. *Cíle a indikátory pro environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu v České republice*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2011, 17 s. Dostupné také z: https://www.mzp.cz/cz/cile_indikatory_evvo_dokument
- [9] *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016–2025*. Praha, 50 s. Dostupné také z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/\\$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025/$FILE/OFDN-SP_EVVO_EP_%202016_2025-20160725.pdf)
- [10] ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: efektivní strategie*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6642-7.

- [11] ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: cesty a křižovatky*. Trenčín: Špirála, 2014. ISBN 978-80-970970-2-8.
- [12] DYTRTOVÁ, Radmila. *Environmentální výchova a vzdělávání: textová a studijní opora*. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut vzdělávání a poradenství, 2014, 42 s. ISBN 978-80-213-2459-6.
- [13] THOROVSKÁ, Alena. *Environmentální výchova*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 62 s. ISBN 978-80-7290-674-1.
- [14] LESKOVCOVÁ, Martina, Lada MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ a Alice PALACKÁ. *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 108 s. ISBN 978-80-87472-42-2.
- [15] *Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*. 2000, 27 s. Dostupné také z: https://www.data-plan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/oev-ovo_sp-evvo-20081105.pdf
- [16] ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007, 116 s. ISBN 978-80-7315-147-8.
- [17] PIKE, Graham a David SELBY. *Globální výchova*. Přeložil Monika CAHOVÁ, přeložil Milan CAHA. Praha: Grada, 1994, 328 s. ISBN 80-85623-98-6.
- [18] MATĚJČEK, Tomáš. Střediska ekologické výchovy a jejich úloha v geografickém vzdělávání. *Geografické rozhledy*. Praha: Česká geografická společnost, 2007, 16(3), 8-9. ISSN 1210-3004. Dostupné také z: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/888/pdf>
- [19] ČINČERA, Jan. *Střediska ekologické výchovy mezi teorií a praxí*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6525-3.
- [20] Kdo jsme - Pavučina SSEV. *Pavučina: Síť středisek ekologické výchovy* [online]. [cit. 2018-05-11]. Dostupné z: <http://www.pavucina-sev.cz/rubrika/58-kdo-jsme/index.htm>
- [21] O nás. *LIPKA: Školské zařízení pro environmentální vzdělávání* [online]. ©2018 [cit. 2018-05-13]. Dostupné z: <http://www.lipka.cz/o-nas?idm=4>
- [22] České organizace k EVVO. *CENIA: Česká informační agentura životního prostředí* [online]. ©2012 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: [http://cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFI1RXYJ](http://cenia.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFI1RXYJ)

- [23] Český svaz ochránců přírody [online]. Praha [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://www.csop.cz/index.php>
- [24] ČINČERA, Jan. Problémy a příležitosti environmentální výchovy v České republice. *Envigogika* [online]. 2006, 1(1), - [cit. 2018-05-09]. DOI: 10.14712/18023061.9. ISSN 1802-3061. Dostupné z: <http://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/9>
- [25] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [26] O nás. *Centrum ekologické výchovy Důbrava, Hodonín* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://dubrava.hodonin.sweb.cz/index.html>
- [27] Rozhovor s Anežkou PLINTOVIČOVOU, zaměstnankyně CEV Důbrava, Hodonín, 22. 3. 2017
- [28] Rozhovor s Anežkou PLINTOVIČOVOU, zaměstnankyně CEV Důbrava, Hodonín, 6. 10. 2017
- [29] Rozhovor s Anežkou PLINTOVIČOVOU, zaměstnankyně CEV Důbrava, Hodonín, 10. 10. 2017
- [30] Kroužky. *Centrum ekologické výchovy Důbrava, Hodonín* [online]. [cit. 2018-05-13]. Dostupné z: <http://dubrava.hodonin.sweb.cz/krouzky.html>
- [31] Aktualita a akce. *Centrum ekologické výchovy Důbrava, Hodonín* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://dubrava.hodonin.sweb.cz/aktuality-a-akce.html>
- [32] *Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Jihomoravského kraje na období 2011–2020*. Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 28 s. Dostupné také z: <https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=154180&TypeID=2>
- [33] Rozhovor s Anežkou PLINTOVIČOVOU, zaměstnankyně CEV Důbrava, Hodonín, 24. 10. 2017
- [34] Ekologické programy pro MŠ a 1. st. ZŠ. *Centrum ekologické výchovy Důbrava, Hodonín* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://dubrava.hodonin.sweb.cz/ep-ms.html>
- [35] Ekologické programy pro 2. st. ZŠ a SŠ. *Centrum ekologické výchovy Důbrava, Hodonín* [online]. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://dubrava.hodonin.sweb.cz/ep-ss.html>

-
- [36] Kde se plýtvá. *Zachraň jídlo* [online]. Praha [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://zachranjidlo.cz/kde-se-plytva/>
- [37] *Zachraň jídlo* [online]. Praha [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://zachranjidlo.cz/>
- [38] Pesto z mrkvové natě. *Zachraň jídlo* [online]. Praha [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <http://zachranjidlo.cz/recepty/pesto-z-mrkvove-nate/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CEV Centrum ekologické výchovy

EVVO Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta

MŠ Mateřská škola

NO Nezisková organizace

SEV Středisko ekologické výchovy

SŠ Střední škola

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Evaluační cyklus [19, upraveno]	26
Obr. 2	SWOT analýza ekologických výukových programů CEV Důbrava	41
Obr. 3	Graf podílu programů EVVO nabízených CEV Důbrava podle skupinového zaměření v procentech	42
Obr. 4	Ukázka estetických a neestetických kusů ovoce a zeleniny	48

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Přehled přímého sběru dat o CEV Důbrava	29
Tab. 2 Akce CEV Důbrava v roce 2017	33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Fotografie

Příloha PII: Logo CEV Důbrava

PŘÍLOHA P I: FOTOGRAFIE

Fotografie 1: Budova CEV Důbrava (autor: Michaela Klásková, 13. 5. 2018)

Fotografie 2: Zahrada CEV Dúbrava (autor: Michaela Klásková, 13. 5. 2018)

Fotografie 3: Zahrada CEV Dúbrava s bylinkovou zahrádkou (autor: Michaela Klásková, 13. 5. 2018)

Fotografie 4: Zahrada CEV Důbrava (autor: Michaela Klásková, 13. 5. 2018)

PŘÍLOHA PII: LOGO CEV DÚBRAVA

Logo CEV Dúbrava [26]